

A photograph of a woman with long reddish-brown hair, seen from behind, walking away on a dirt path through a forest. She is wearing a black short-sleeved dress over a grey skirt and yellow sneakers. She is carrying a blue jacket in her left hand. The forest has many tall, thin trees and green foliage, with sunlight filtering through the leaves. The overall tone is warm and slightly yellowish.

Angelika Klüssendorf

TYTTÖ

LURRA
Editions

TYTTÖ

© Gene Glover

Angelika Klüssendorf on vuonna 1958 Ahrensburgissa syntynyt saksalainen kirjailija. Hän vietti nuoruutensa Leipzigissä Itä-Saksassa ja pakeni Länsi-Saksaan vuonna 1985. Koulutukseltaan hän on maatalousteknikko ja mekaniikko. Hän asuu ja työskentelee Berliinin eteläpuolella. Vuonna 1990 hän debytoi kirjailijana teoksella *Sehnsüchte* (Kaipauksia).

Hän on julkaissut useita teoksia, mm. kolme romaanin ja on kirjoittanut saksalaisille teattereille. *Tyttö* (Das Mädchen, Kiepenheuer&Witsch, 2011) oli ehdolla Saksalaisen Kirjallisuuspalkinnon (Deutscher Buchpreis) saajaksi. Vuonna 2014 Klüssendorffille myönnettiin Hermann Hesse-kirjallisuuspalkinto romaanista *April*. *Tyttö* on kuvaus työväenluokkaan kuuluvan murrosikäisen tytön kasvuprosessista itäsaksalaisessa realismissa, jota sävyttävät syvä illuusiottomuus ja poliittisen arjen kylmät säännöt. Kertomuksen näkökulma on tytön, jonka äiti on sadisti ja traumaattinen juoppo ja isä on taiteellisen herkkyytensä ja luovuutensa siemenen viinaan hukuttava omaan, uuteen elämäänsä pakeneva mies. Tytön ainoa rakkaus on pikkuveli, joka liukuu äidin käsistä suljettuun maailmaansa, jonne lopulta siskokaan ei yllä. Tyttö elää kaunokirjallisuutta kohtaan tuntemansa romanttisen kaipauksen ja todellisuuden puristuksissa – ajautuen myymälävarkauksiin ja lopulta lastenkotiin. Klassisesta perusasetelmasta huolimatta kirjailija pitää kertomuksensa hyttävän tuoreena ja koukuttavana johtuen tytön ajattelukielestä. Tytössä toteutuu ihmisen dualismi puhtaimmillaan; mitä hän halveksii äidissään, siihen hän syyllistyy lähimpiään, lastenkodin kohtalotovereitaan, kohtaan, jotka eivät kuitenkaan hylkää häntä, vaan edustavat samaa kehäpäätelmää: yksilö on sitä, mistä hän kasvaa, eikä ulospääsyä ole kuin vain tahdonvoimalla. Tytön elämännälkää viitoittaa alituisten pettymysten ja itseinhon ohella unelma jostakin paljon paremmasta. Huimaavan kertomuksen lopussa elää käsin kosketeltavana usko huomiseen: tuolla ovat taivas ja sen unelmalliset pilvet – niiden takana, jossakin, odottaa minun näköiseni elämä.

Angelika Klüssendorf

TYTTÖ

SUOMENTANUT

Olli Sarrivaara

LURRA Editions

Teoksen suomentamista ovat tukeneet:

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta ja Suomen Kulttuurirahaston Hämeen rahastoa saamastaan työskentelytuesta.

© Verlag Kiepenheuer&Witsch, Köln, 2011
Saksankielinen alkuteos: Das Mädchen

LURRA Editions
lurra@lurraeditions.fi
www.lurraeditions.fi

Kannen kuva: Rax Rinnekangas
Kansi ja taitto: Kim Söderström
Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-5850-84-0
E-Kirja: 978-952-5850-85-7

Annalle ja Jakobille

1

Ilmassa lentää paskaa, sitä osuu lehmuksen oksiin, putoaa ohi ajavan linja-auton katolle, ropisee erään nuoren naisen olkihatulle, ja mäiskähtää jalkakäytävälle. Ihmiset kadulla seisahtuvat ja tähyilevät ylös. Aurinko paahtaa rikinkeltaisena, ja sataa paskaa, mutta taivaalta se ei tule. Postinkantaja huomaa ensimmäisenä, mistä paska on peräisin, ja kaikki seuraavat hämmästyneinä ja inhon vallassa hänen etusormeaan, joka osoittaa erään vuokratalon neljännen kerroksen ikkunaa. Talo näyttää samalta kuin muutkin talot kadulla, talon seinissä on nokiläikkiä ja jälkiä sodanaikaisista taisteluista, halkeilevaa rappausta. Avoimessa ikkunassa vilahuttaa tytön kasvot ja laiha, heittoon valmistautunut käsi, ja siinä samassa lentää jo seuraava sontamöykky. Ihmiset vetäytyvät ovisyvennyksiin ja jäävät tarkkailemaan tilannetta. Nuori nainen roikottaa tahriintunutta olkihattuaan kaukana itsestään, kansanpoliisia huudetaan paikalle, postinkantaja

hypähtää sivuun, kun paskaa läiskähtää aivan hänen jalkojensa juureen. Sitten ikkuna paukautetaan rajusti kiinni – on suoranainen ihme, että lasi pysyy ehjänä. Jonkin ajan kuluttua ihmiset poistuvat, kukin omille tahoilleen.

Se oli haisunäätien hyökkäys, tyttö ajattelee seisossaan verhon takana. Jossakin kaukana ulvahtaa moottori, ilma on kuumaa ja nihkeää, pitkästyminen on täyttänyt huoneen kuin hengityksen salpaava kaasu. Tyttö tuntee jyskytyksen ohimoiissaan, hän menee keittiöön, pesee kätensä ja juo suoraan hanasta. Hän on kaksitoistavuotias, hänen veljensä Alex on kuuden, ja he ovat olleet teljettyinä asuntoon jo useiden päivien ajan. Vessat näissä vuokrataloissa ovat aina puoli kerrosta alempana, joten ämpäriin on ehtinyt kertyä ulostetta jo koko lailla.

Alex valuttaa leikkiautojaan vinosti seinää vasten asetettua silityslautaa pitkin lattialla olevaan kenkälaatikkoon. Tytön tekee mieli lyödä veljeään. Tämä on kököttänyt paikoillaan jo tuntikausia vain autoihinsa keskittyen ja suutaan päristellen. Tyttö nappaa yhden pikkuauton ja heittelee sitä kädestä toiseen – ei mitään vaikutusta. Hän valmistautuu jo huitaisemaan poikaa, jolloin tämä vihdoin säpsähtää ja vilkaisee lattialta käsin ylös siskoonsa.

Tule leikkimään, tyttö sanoo.

Veli turvautuu tuttuihin mutinoin – en jaksa, anna minun olla – eikä hievahdakaan paikaltaan.

Alahan tulla, tyttö toistaa, ja tällä kertaa hänen äänensävyensä saa pojan tottelemaan.

Poika seuraa siskoa äidin makuuhuoneeseen. Tyttö avaa verhot. Ikkunaa vastapäätä sijaitsee pieni työkalutehdas. Siellä työskentelevillä miehillä on pian ruokatunti. Tyttö riisuuntuu ja kaivaa kaapista esiin äidin alusasuja, solmii rintaliivit litteän rintamuksensa ympärille, sujauttaa punaiset pitsipöksyt jalkaansa ja kiristää kuminauhan niin tiukalle, että housut pysyvät ylhäällä. Huulensa hän värjää huulipunapätkällä. Sitten hän ottaa äitinsä korkokengät, kiipeää ikkunan edessä olevalle pöydälle ja työntää jalkansa kenkiin. Toinen käsi vyötärölle asetettuna hän vilkuilee vastapäisen tehtaan suuntaan. Hetken kuluttua hän ottaa kätensä pois vyötäröltä ja vain seistä toljottaa pöydällä. Kun työntekijät ilmestyvät tehtaan ikkunoihin, tyttö alkaa pingottunut hymy huulillaan keinutella lanteitaan televisiossa näkemällään tavalla. Hän käskee veljensä taputtaa tahtia ja kiihdyttää keikutteluun miesten tuijottaessa myykinä. Kun hän pari päivää aikaisemmin oli näyttänyt nyt ikkunassa samanlaisessa asussa, miehet olivat antaneet hänelle raikuvat aplodit bravo-huutojen säestyksellä. Hän jähmettyy hetkeksi paikoilleen takamus pystyssä.

Häpeäisit, hän kuulee yhden miehistä huutavan. Aurinko häikäisee, eikä hän näe huutajaa, hän ei tiedä, onko mies vanha vai nuori ja tarkoittaako tämä todella sitä, mitä sanoo. Häpeä, jota tyttö tuntee, on joka tapauksessa kiihottavampaa

kuin pitkästyminen, se on tytölle päivänselvää. Tyttö yhdistää häpeä-sanaan hienoisen inhon, joka kuului hänen äitinsä äänessä tämän käyttäessä sanaa. Hän jatkaa keikutteluun kätet sivuille ojennettuina. Vielä silloinkin, kun miehet ovat jo palanneet töihinsä, hän jatkaa tanssimistaan ja ilmeilee kuin tanssisi vain omaksi ilokseen. Sitten hän laskeutuu pöydältä alas ja viskaa punaiset kiiltonahkakengät huoneen nurkkaan.

Alex istuu lattialla ja repii sanomalehteä pieniksi paloiksi. Tyttö hymyilee ja sanoo, että nyt on sinun vuorosi. Mutta veli ei halua siskon pukevan asusteita hänen ylleen. Tyttö ajattelee, miten äiti lyö häntä harmaalla nahkavyöllä niin, että on lopuksi jo aivan hengästynyt. Hän tähtää sormellaan veljeään otsaan ja huutaa pam, sitten vielä pam, pam, pam, sen jälkeen hän koputtaa veljensä otsaa samalla tavalla kuin koputetaan oveen. No niin, nouse ylös, hän sanoo, meidän täytyy laittaa sinut kauniiksi. Lähes loppuun kuluneella huulipunapuikolla hän piirtää veljensä poskille punaiset pallot ja tuhrii väriä lopuksi vielä pojan huuliin. Kun veli yrittää hangoitella vastaan, hän läimäyttää tätä korville. Hän näkee pojan silmissä saman pelon, jota tuntee itsekin, ja se saa hänet raivostumaan. Pää kiinni, hän sähköttää, vaikka poika on mykkä kuin kala. Vastentahtoisesti veli antaa tytön riisua itsensä, mutta yrittäessään solmia rintaliivit selkäpuolelta kiinni tyttö tajuaa itsekin, kuinka naurettavalta tämä näyttää, Alex kun on vielä häntäkin laihempi. Tyttö kuulee mahansa kurnivan

ja hakee ruokakaapista viimeisen korppupaketin. Hän kastaa korpunpalaa sinappipurkkiin ja tuntee korppua pureskellessaan miellyttävän poltteen leviävän otsaluunsa taakse.

Tytöllä ei ole aavistustakaan, paljonko kello on, tunnit seuraavat toisiaan kuin taivaanrantaan katoavat pilvijonot. Hän tarkastelee veljeään. Alex pitkine vaaleine kiharoineen on äidin lellikki. Sillä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, koska myös veli voi yhtäkkiä joutua epäsuosioon, muuttua ilikuriseksi kakaraksi, hemmotelluksi äpäräksi, jota täytyy rangaista. Poika istuu taas lattialla, nyt kädet koukistettujen jalkojensa ympärille ki-dottuina ja keinuu edestakaisin. Kun he kuulevat avaimen kääntyvän lukossa, he pidättävät hengi-tystään. Tyttö näkee nyt asunnon äitinsä silmin. He ovat päästäneet kaiken retuperälle, huoneet ovat toinen toistaan siivottomampia. Äiti kulkee hitaasti heidän ohitse, heihin katsomatta.

Tytttö tuntee sydämensä jyskeen kaulasuonis-saan, hän sulkee silmänsä, ei toivo muuta kuin pääsevänsä pälkähästä, ja toisinaan se onnistuu.

2

Tytön todistuksessa lukee, että hänen hyvät älylliset lahjansa jäävät käyttämättä. Hän näkee yhä uudelleen saman päiväunen: Hän elättää itsensä ja veljensä sodanjälkeisinä nälänhädän vuosina mestarivarkaana ja mustanpörssin kuningattarena. Hän rakentaa metsään joko kivi- tai puutalon ja taloon tulee joko takka tai uuni – kuvitelmat vaihtelevat; hän sisustaa talon viimeisen päälle ja ruokakomero on pullollaan ihania ruokia, puutarhaan hän on istuttanut vihanneksia ja iltaisin hän istuu veljensä kanssa pöydän ääressä syömässä tuoreita juuri omasta maasta nostettuja perunoita.

Koulussa hän hakeutuu välitunneilla kuiskuttelevien ja kikattelevien tyttöjen seuraan ja on olevinaan yksi heistä. Muutaman viime päivän ajan välitunneilla on laulettu lännestä peräisin olevaa laulua ”Am Tag, als Conny Kramer starb”. Tytöt osaavat sanat ulkoa ja liikuttuvat joka kerta säkeistöjä toistaessaan. Hän matkii tyttöjen eleitä ja yrit-

tää laulaa mukana yhtä antaumuksella kuin hekin, yrittää vääntää kasvoilleen yhtä oudon ilmeen kuin muillakin.

Sitten virkaintoiset opettajat julistavat hänet ongelmatapaukseksi ja yksi luokan parhaimmista tytöistä ryhtyy hänen oppilaskummikseen. Sen seurauksena hänen on annettava läksynsä ensin tuon kummin tarkastettavaksi, siedettävä tämän hyvää tarkoittavia neuvoja, kestettävä mukisematta tämän tärkeilyä.

Kerran hänen oppilaskumminsa kutsuu hänet kotiinsa. Tervehtiessään Katrinin äitiä hän ei saa silmiään irti tämän suurista nenärei'istä, joista hänelle tulee mieleen hevosen sieraimet. Katrinin huoneessa hän virnistelee vaivautuneesti peittääkseen kateutensa ja tarkastelee silmät kiiluen hyllyille nätisti aseteltua tyttöjen krääsää. Hän sanoo olevansa valmis leikkimään prinssiä ja prinsessaa, mutta vaatii siitä hyvästä jonkin lahjan. Katrin ojentaa hänelle sinisen huivin, johon on kirjottu hopeisia tähtiä. Tämä on prinssille, Katrin sanoo ja kietaisee itse kultaisen viitan hartioilleen.

Saanko tämän omaksi? Tyttö harppaa muutama nopean askeleen niin, että sininen tähtihiuvi hulmuu perässä.

Miksi? Katrin kysyy ja katselee häntä ihmeissään.

Siksi, hän vastaa.

Äiti ei anna.

Tyttö on aistivinaan vastauksessa pienen toivonkipinän.

Äitisi ei tarvitse saada tietää, hän sanoo ja yrittää saada äänensä kuulostamaan siltä kuin he juonisivat asiaa nyt yhdessä.

Katrin tuumii hetken ja pudistaa sitten päätään.

Tyttö ryhtyy kerjäämään, anna se minulle, hän sanoo, minun on pakko saada se. Hän liikkuu huoneessa edestakaisin, hyppii sängyllä, pomppii matolla ja huutaa: Anna se minulle, jooko, jooko, anna se minulle, hän heiluttaa huivia kuin lippua. Sitten he jahtaavat toisiaan ympäri huonetta, nauraa räkättävät ja kirkuvat. Tyttö tyytyy siihen, että joutuu palaamaan kotiin ilman tähtihiuvia. Kun Katrinin äiti avaa huoneen oven, he makaavat lattialla kasvot punaherkuisina ja matkivat eläinten ääniä, tyttö ulvoo juuri kuin susi. Katrinin äiti silmäilee tyttöä paheksuvasti ja tekee tyttärelleen selväksi, että on tullut aika lähettää kyläilijä kotiinsa. Katrin tottelee saman tien ja saattaa tytön ulko-ovelle.

Haettuaan veljensä lastentarhasta tytön tekee mieli saada päivästä vielä jotakin irti. Hän päättää testata autoilijoiden reaktionopeutta – se on hänen lempileikkinsä, jonka hän on itse keksinyt. Hän seisoo jalkakäytävällä odottamassa ja hieman ennen kuin lähestyvä auto on hänen kohdallaan, hän pinkaisee kadun yli. Tähän mennessä Alex ei ole suostunut osallistumaan leikkiin, mutta tänään poika seuraa siskonsa esimerkkiä ja ryntää samalla tavalla kadun poikki, jarrut kirskuvat ja heidän sydämensä jyskyttävät.

**Nuoren tytön kasvutarina 1970-luvun
DDR:ssä – arjen niukkuuden ja
poliittisten rautaporttien takana.**

**Tytön yksinäisyyden luo todellisen
kodintunteen ja vanhempien rakkauden
puuttuminen.**

**Äiti on sadisti. Isä kauas katoava
alkoholisti. Pikkuveli vetäytyy omaan
suljettuun maailmaansa.**

**Tytön osaksi jää etsiä elämää kielletyin
keinoin. Kirjallisuus kasvaa hänen
lohdukseen ja pakopaikakseen.**

**Tekijä on luonut nuoruuden kuvauksen,
joka vavahduttaa syvyydellään ja
elinvoimallaan tuskansa alla.**

9 789525 850840